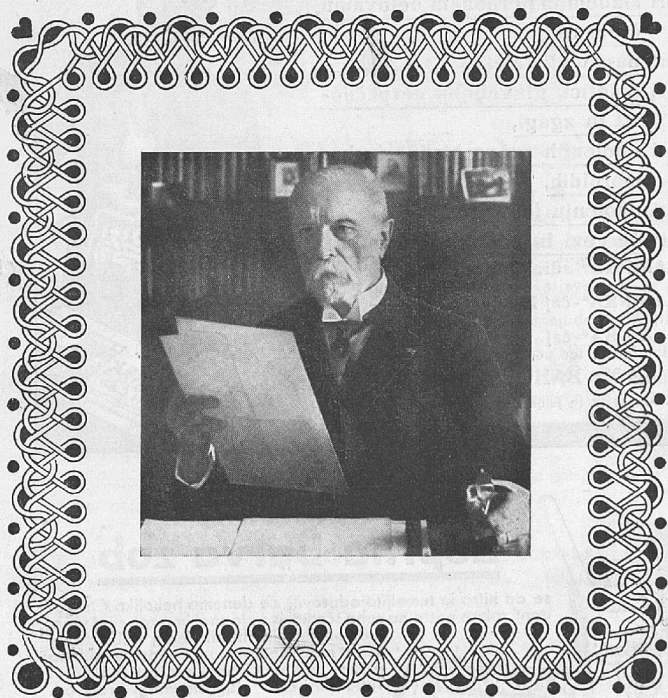
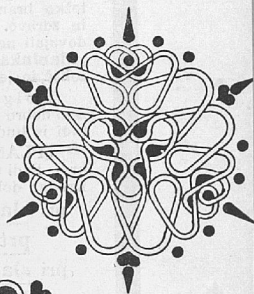

Ž · E · N · S · K · I
S · V · E · T
1 · 9 · 3 · 5

4

LETO 13

APRIL

Človeško telo in njegovo naravno zdravljenje.

Pomlad je tu in narava se prebuja k novemu življenju in obnavljanju. Baš v tem času je treba prav posebno paziti na zdravje, ker je človek izpostavljen vsem mogočim nevarnostim. Kakor priroda, tako je tudi naše telo onemoglo in se težko brani boleznim. Zaradi tega mu moramo pomagati in ga napraviti odporno in zdravo. Moramo ga očistiti nakopičenih in telesu škodljivih tvarin ter mu dovajati nove in oživljajoče soka. V ta namen se priporoča naravno zdravljenje s „Planinka“-čajem Bahovec, ki je pripravljen večinoma iz najboljših planinskih zelišč in je njegovo koristno delovanje že priznano v znanstveni medicini.

Dolgoletne izkušnje nam potrjujejo, da je „Planinka“-zdravilni čaj zelo dobro ljudsko zdravilo, ker izhajajo njegove sestavine iz znanstvene in deloma tudi iz ljudske medicine.

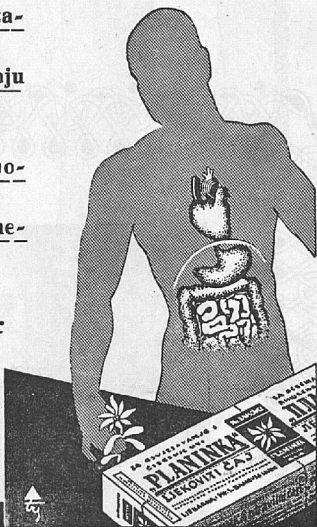
„PLANINKA“ zdravilni čaj je dober regulator za čiščenje in obnavljanje krvi. Radi tega učinkuje 6 - 12 tedensko zdravljenje s „Planinka“-čajem Bahovec izredno dobro:

- pri slabi želodčni prebavi in za-
prtju,
- pri slabem in nerednem delovanju
črevesja,
- pri napetosti telesa,
- pri omotici, glavobolu, nespečno-
sti in zgagi,
- pri obolenjih sečne kisline in he-
moroidih,
- pri obolenju jeter,
- pri nervozni in živčnih boleznih.

„PLANINKA“ zdravilni čaj pospešuje tek. — Zahtevajte v lekarnah izrecno „PLANINKA“-čaj Bahovec za Din 20-paket, ki vsebuje samo tedaj pravi „PLANINKA“-čaj, kadar je paket zaprt in plombiran, ter nosi naslov:

Lekarna Mr. BAHOVEC, Ljubljana.

Reg. S. br. 14212, 10. julija 1934.

Zoprna barva zob

se da hitro in temeljito odpraviti, če denemo nekoliko Chlorodont zobne paste na suho ščetko in z njo snažimo zobe od vseh, tudi od gornje strani. Tedaj dobé zobje zopet naraven lesk slonove kosti, v ustih pa ostane prijeten občutek svežosti in čistosti. Tuba Din. 8.- Jugoslovanski proizvod.

ŽENSKI SVET

APRIL 1935

LJUBLJANA

LETO XIII-4

Františka Plamínková*

Pavla Hočevarjeva

Češka senatorica Františka Plamínková je meseca februarja izpolnila šestdeseto leto. Danes se češkoslovaški narod ponaša z izredno naprednimi in delavnimi ženami, ki sodelujejo v socialni politiki, v narodni skupščini, v umetnosti in literaturi, v podrobnem socialnem delu, v velikih organizacijah in v ožjem družinskem življenju z najglobljim pojmovanjem življenjske naloge. Ob jubileju Františke Plamínkove so češke žene priznale, da je njih visoka kulturna stopnja v prvi vrsti posledica in uspeh neumornega štiridesetletnega dela Plamínkove. S svečanimi proslavami in publikacijami so odprle zgodovino njene dobe in prehodile z njo vse težke in vse svetle postojanke v boju za njeno idejo.

Kako se je Františka Plamínková pokazala ob jubileju v svojem osnovnem liku?

Po načelu: s pravičnostjo, resnico in nesebičnostjo služi domovini in človeštvu, je postala svečenica ženskega gibanja in poleg Masaryka najpomembnejši češki človek svoje dobe.

* Iz predavanja v Splošnem ženskem društvu ob proslavi 60 letnice F. Plamínkove.

V knjigi „Führende Frauen Europas“ piše sama, kako je že kot dvanajstletna deklica hodila z očetom na politične shode, mu čitala časopise, poslušala debate v delavnici in se že v tistem času prepirala s stricem o liberalizmu. Že takrat je spoznala posledice pijanstva in mislila, kako bi bili ljudje potrebni višjega pojma o življenju.

Mladostna leta Fr. Plamínkove padejo v dobo, ko so bile v Avstriji dekletom zaprta domala vse šole in vsi duševni poklici razen učiteljskega. Tako je tudi Plamínková — hčerka praškega obrtnika — dosegla najvišjo šolsko izobrazbo, katere je bila takrat sploh mogoča — bila je učiteljica. Dobila je službo na deželi blizu Prage. Poleg najvestnejšega pedagoškega dela je še našla čas, da je obiskovala v Pragi umetno obrtno šolo in univerzo.

Na Češkem se je v 90. letih začel nov politični, kulturni in znanstveni razmah. V vseh panogah so vstajali novi ljudje, ki so prinašali nove misli in nove zahteve. Vstal je tudi Masaryk s svojo neizprosno zahtevo po resnici in pravičnosti, in tudi enakopravnosti obeh spolov. Ni čudno, da se je Plamínková že v mladih letih navdušila za Masaryka, junaka resnice.

Sama pravi: „Sledile smo Masarykovemu boju za osebno poštenost, njegovemu neizprosnemu smislu za vsakdanje življenje, za malo, priprosto delavsko ženo, predvsem pa njegovemu nazoru o ženi vobče in o zakonu posebe. Masaryk je rasel pred nami kot нравna osebnost prve vrste. Njegov nauk „Žena bodi kulturno, pravno in politično možu enakopravna“, je postal življenjski credo mlade generacije. Te besede je govoril intelektualci. Govoril jih je tudi možem. Z njimi je vzgajal študente na univerzi, vzgajal čitatelje svojih knjig, svojih časopisov. Vzgajal je zato, ker je sam živel po tem nauku, ga sam uveljavljal v družini, v privatnem in javnem življenju... Tudi me žene smo živele s tem geslom. Izražalo je naše iskanje, bilo je naš ščit za pravico do lastne resničnosti, lastne osebnosti v ljubezni, zakonu, pridobitnem delu, v boju za žensko volilno pravico. Toda koliko gorja, koliko prečutih in prejkanih noči (po temperamentu in sili osebnosti) nas je stalo, ker je bil to samo postulat, ki je našel le boren procent mož, ki so ga hoteli priznati in vtelesiti v osebнем življenju. Koliko neumornega dela, časa, energije, žalosti je bilo treba, da smo javno življenje šele pridobivale za to geslo.“

Prvi cilj, za katerega se je začela boriti Plamínková kot mlada učiteljica, je bil že izrazito feminističen. Učiteljice so bile sicer dosegle gospodarsko samostojnost, toda za ceno osebne svobode: odreči so se morale poroki in materinstvu. Kaj je to pomenilo za ženo: ali biti gospodarsko samostojna in slediti poklicu, za katerega je čutila veselje, ali se odreči najelementarnejšim zahtevam prirode! Poleg tega še predsodek, da je samska žena v družabnem življenju manj vredna! Zato se je Plamínková vsestransko borila proti celibatu učiteljic in povdarjala, kako je edino uspešno orožje le v močni stanovski organizaciji.

Že takrat pa je Plamínková dojela svoj program v vsej širini in globini: da bo človeška družba napredovala, morata sodelo-

vati oba, mož in žena. Ženi so bile vse pravice prikrajšane, torej je bilo treba najprej osvoboditi ženo predsodkov, dati ji notranjo svobodo ter ji vzbuditi smisel za gospodarsko samostojnost. Potem bo šele sposobna za skupno delo z možem. Tako je feministični program Plamínkove občéčloveški kakor program Masarykov.

L. 1903. so zavedne Čehinje ustanovile „Ženski klub češki“. Plamínkova je bila takrat stara 25 let, pa se je že popolnoma zavedala svojega programa v vseh njegovih podrobnostih. Ta klub je bil zibelka vsega njenega dela, vseh njenih poznejših uspehov v javnosti: kulturnih, feminističnih in političnih.

V klubu je takoj uveljavila svojo izredno inicijativno in organizacijsko sposobnost. Razdelila je delo v več odsekov, sestavila cikle predavanj in našla predavatelje, ki so proučevali vsa pereča vprašanja tiste dobe ter vodili tudi debate. Tako je vzgajala naraščaj, ki naj bi pomagal njej in nadaljeval delo po njenih smernicah. V letih 1906., 07. in 08. je imela sama ciklus predavanj, v katerih je označila temeljne zahteve feminizma, svobodo individualnega razvoja, pot do vsestranske izobrazbe, samoodločbo v poklicu, enakopravnost pred zakoni i. t. d. Umetno je, da ji je bila sociologija važna panoga. V predavanju „Socializem in feminizem“ je rekla: „Žena mora poznati svet iz temelja in mora sodelovati pri preoblikovanju sveta, da bo dobila nove temelje za svoj svobodni razvoj.“ Ta ciklus njenih predavanj je izdal ženski klub češki v posebni knjigi pod naslovom „Žena“. Knjiga predstavlja zaokroženo orisano zgodovino ženskega gibanja in poudarja idejne temelje feminizma kot posledico takratnega modernega miselnega razvoja, ki je stremel po uveljavljanju osebnosti. Plamínkova se tu večkrat dotakne medsebojnega odnosa socializma in feminizma ter ugovarja materijalističnim nazorom, po katerih je tedanja družba ženo omalovaževala in jo cenila le po njenem pridobitnem pomenu, ne pa po njeni celotni človeški osebnosti. Češka feministična pisateljica Vera Urbanova pravi, da je dobil ta nazor Plamínkove najboljšo potrdilo baš v sedanji gospodarski krizi. Vse napade na ženo utemeljujejo pač z vidika gospodarske konkurence, nihče se ne ozira na njene človeške pravice po uveljavljanju njene notranje svobode. Kot poseben odsek kluba je Plamínkova ustanovila „odbor za žensko volilno pravico“, v katerem je bila najaktivnejša sodelavka Plamínkove šolska nadzornica Marija Tůmova. Proučevali sta avstrijski volilni zakon za Češko in Plamínkova je odkrila, da imajo žene, ki plačujejo davek, in javne uradnice volilno pravico za deželni zbor in občinske zastope že od l. 1864. Pozvala je žene k političnemu delu in ustanovila volilni odbor, ki je postavil ob deželnozbornskih volitvah na treh mestih ženske kandidatke. Volilni odbor je prirejal tudi volilne shode in Plamínkova je nastopala kot prva politična govornica. Prav zanimivo je bilo prvo zborovanje v nekem podeželskem mestecu. Občinstvo je skeptično pričakovalo govornico in si jo predstavljalo kot zopno sufražetko, kakoršne so slikali zapadni časopisi. Pa je stopila na oder mlada blondinka, lepa, kultivirana in elegantna žena, ki je že z zunanostjo vse očarala. S tempera-

mentnim govorom in apostolskim zanosom je razvijala svoje misli o osvobojenju žene in o njenem izenačenju z možem na načelih čiste demokracije. In zgodil se je čudež: občinstvo je pri priči zavrglo predsodke, stari in mladi, moški in ženske, vse ji je ploskalo v nepopisnem navdušenju. Nato je razvila demokratični program ženskega odbora. Kakor govornica tako se je potem obnesla tudi v debati z uglednimi političnimi osebami.

Na drugo volilno zborovanje je poslala krščansko socialna stranka svojo zastopnico, ki je skušala pobiti Plamínkovo, toda doživela je tak poraz, da so jo komaj ubramili linčanja. Volilni pokret pa se je pozneje zasukal tako, da je zmagal kandidat združenih strank. Proti Plamínkovi in Tůmovi so nastopili poleg krščanskih socialcev tudi Sokoli in učiteljice, dasi sta bili obe navdušeni za prosvetna načela sokolstva in prvoboriteljici za pravice učiteljic.

Od l. 1908. dalje je Plamínkova vedno v prvih vrstah čeških javnih delavcev. Popoln politično feministični uspeh pa je dosegla Plamínkova l. 1915., ko so se na njeno prizadevanje zedinile žene vseh polit. strank in je bila v češki deželni zbor izvoljena Viková-Kunětická. Ob tej priliki je Plamínkova pokazala čudovito delavnost, ki ni prav nič popustila do danes. Tako pripade po vsej pravici Plamínkovi neoporečna zasluga, da je bila prva politična predstavnica v Evropi izvoljena po njeni pobudi in z njenim prizadevanjem.

Plamínkova je od zadnjega vojnega leta članica narodno socialistične stranke. Da taka močna in vsestransko delavna osebnost ni samo pasiven član stranke, je jasno. Toda ona ni pristašinja stranke, ker se ji zdi program edinozveličaven, ne, ampak zato, ker je njeno načelo: žene naj se ne ločijo od mož, žene naj delajo skupno žnjimi. Zato je nasprotnica tiste skupine feministk, ki zahtevajo enotno žensko stranko. Po njenem mnenju predstavljajo stranke življenje, tam ima žena priliko, da spoznava življenje in delo mož ter ga tudi kontrolira; pa tudi možje dobe priliko, da spoznajo sposobnost in pomen žene v javnosti ter čutijo blagodejni vpliv njenega udejstvovanja.

Plamínkova je že pred vojno pokazala veliko novinarsko sposobnost in l. 1912. je v balkanski vojni kot poročevalka uglednega praškega dnevnika prepotovala vso Srbijo in Bolgarijo.

S svojim delom v učiteljski organizaciji, v ženskem klubu in v politiki, pa v poklicu in s poznanjem življenja ter visoko izobrazbo je bila Plamínkova dobro pripravljena za čase in naloge, katere je rodil svetovni prevrat.

Da je bilo njeno delo med vojno v soglasju s temeljnimi načeli o pravičnosti in svobodi domovine, ni treba posebej poudarjati.

Ko je prevratna doba prinesla Čehom svobodo, je imel češki narod dva človeka, ki sta prevzela vodstvo novega narodovega življenja s polno teoretično sposobnostjo, življenjsko pripravljenostjo ter z izpričevalom neoporečne osebnosti in javne morale: Masaryka in Plamínkovo. Sedaj je čakalo Plamínkovo pripravno polje in živa potreba, da uveljavi vse svoje bogate sposobnosti in da razvije v praksi svojo veliko življenjsko idejo.

Takoj l. 1918. jo je stranka poslala v občinski svet mesta Prage. Tu je 6 let delala v prosvetnem, socialnem in tehničnem oddelku, kjer je bila članica posebnih komisij. Istočasno je bila nadzornica meščanskih in obrtnih dekliških šol v Pragi. Pokazala je veliko razumevanje za posebne potrebe praških šol in se je trudila, da bi napredovale pred duhom časa. Pridobila si je tudi velikih zaslug za poddržavljenje mestnega učiteljstva. Ker je že od nekdaj zasledovala moderne pedagoške smeri, je kmalu dala v mestnem svetu pobudo za ustanovitev šole za eksperimentalno psihologijo. Njena prizadevanja za reformo šole, za socialno zavarovanje občinskih siromakov, za vzgojo ljudstva in za organiziranje uradništva so v kratkem času pokazala vidne uspehe.

Plamínkova je tudi po vojni z vso vnemo nadaljevala delo med učiteljicami in je s svojim modernim programom stala med njimi kot idejna in organizatorična voditeljica.

Ko so bili dani temelji pravičnemu položaju učiteljic, se je Plamínkova postavila na čelo mlajših delavk in se lotila šolske reforme: koedukacija na osnovnih in srednjih šolah, delovna šola, sodelovanje šole in doma, pa tudi izboljšanje gmotnega položaja učiteljstva. Zahtevala je, da morajo pri vsakem delu sodelovati tudi učiteljice. Kmalu so se zopet pokazali praktični uspehi: učiteljicam in profesoricam so se odprla vsa mesta kakor moškim. Obenem pa se je razvijala organizacija učiteljic. „Združenju čeških učiteljic“ se je pridružila „Jednota moravskih učiteljic“ in se je tako osnovala „Državna organizacija češkoslovaških učiteljic“, napredna stanovska organizacija, kateri še danes predseduje Plamínkova. Po nasvetu predsednice je organizacija pristopila v vseučiteljsko organizacijo „Československá obec učitelů“, kjer je Plamínkova podpredsednica in kjer tudi ženske delajo v vseh oddelkih.

(Konec prih.)

Františka Plamínková in Slovenke*

Minka Govékarjeva

S pomladi l. 1907. mi je pisal pisatelj Ivan Lah, ki je takrat študiral na praški univerzi, naj Splošno žensko društvo izreče Čehinjam željo, da bi se o Vsesokolskem zletu v Pragi koncem junija sestalo češko in slovensko ženstvo. Preko Zveze avstrijskih ženskih društev smo bile s Čehinjami že nekaj let v dopisni zvezi. Nekolikokrat smo namreč poslale skupno dunajskemu parlamentu resolucije in peticije feministične smeri. Odbor za žensko volilno pravico pod vodstvom F. Plamínkove in pok. Marije Tümove je namreč naše društvo obveščal o svojih najvažnejših, vsega ženstva se tičočih podvzetjih in je pozival tudi nas, naj se jim pridružimo.

Slovenke smo torej sprejemale pobudo za feministično delo iz Prage; zato je razumljivo, da smo želele poglobiti in okrepiti stike s Čehinjami, zlasti pa se osebno seznaniti z njimi.

* Iz predavanja v Splošnem ženskem društvu ob proslavi 60 letnice F. Plamínkove.

Zbralo se nas je 56 Slovenk iz Ljubljane, Trsta in Gorice. Prišle smo v Prago in naše ondi odprta srca in odprte roke.

Brez priprav so se na prvotno našo inicijativo našle na skupnem sestanku na staromestski radnici Čehinje, Rusinje, Poljakinje, Hrvatice, Srbkinje in Slovenke. Ženski klub češki nam je priredil Večer slovanskih žen. Najzanimivejša točka pa je bilo predavanje Plamínkove z naslovom: „Slovanske žene, zedinimo se!“

Kako nam je govorila!

„Žensko vprašanje je nastalo iz poniževanja žene in bo rešeno, ko bo žena vstala in bo priznana v polnem obsegu kot človek... Ogromen mrtev kapital naroda je pokopan v rokah in glavah žen... Urediti treba socialne razmere tako, da bo žena rešena svoje dosedanje brezpravnosti: Žena — mati bodi pred zakonom enakopravna z očetom, delavka z delavcem, državljanka z državljanom. Tega dela pa ne more izvršiti posameznik... Gre nam za celoto, za žene vseh vrst. Gre nam za izpremembo zakona. K temu pa je potrebna velika organizacija... Združimo se, žene slovanske! Naša narodna dolžnost, naš človeški ponos nam ukazuje, da v zvezi velikih svetovnih ženskih organizacij nastopimo kot mogočna svetovna enota, da podpremo delo svojih mož, ki se bore za uveljavljanje pravic slovanskega življa v Avstriji...“

V tem smislu nam je govorila Plamínkova l. 1907. Njenemu pozivu za skupno sodelovanje sem se takoj odzvala in dogovorili sva se za sestanek pri njej. Mnogo lepih načrtov sva skovali, ki so se deloma tudi uresničili. Da je imela Plamínkova že takrat resno voljo za delo s Slovenkami, priča dejstvo, da je prihajala med nas na Jezersko na počitnice in se ji ni zdelo premalenkostno učiti se slovenskega jezika.

Do velike slovanske ženske zveze, žal, ni prišlo; premalo je bilo resnih delavk, da bi se bila uresničila ta lepa ideja. Ostale pa smo v stikih s Čehinjami do vojne. Ko sem bila l. 1908. zopet teden dni v Pragi in sem se udeležila nekega shoda za žensko volilno pravico, mi je Plamínkova priporočala, da prirejammo tudi me take propagandne sestanke.

Sredi meseca februarja l. 1911. je izročila dunajska deputacija žen državnemu zboru peticijo za izpremembo zakona, ki je prepovedoval ženam vstop v politična društva, in zakona, ki je kratil ženi volilno pravico. Na poziv Plamínkove in Tümove smo se tudi Slovenke iz Ljubljane, Trsta in Gorice ter dalmatinske Hrvatice pridružile istočasno zahtevam Čehinj, ki so poslale enako peticijo državni zbornici.

L. 1918. majnika meseca ob 50 letnici Nar. Divadla smo se Slovenke zopet sešle s Čehinjami in občudovale njihovo veliko politično vzgojno delo.

Jugoslavije Plamínkova ni pozabila. Prišla je k nam kot senatorka s češkoslovaškimi senatorji in poslanci. V Ljubljani se je pri tej priliki sešla s Slovenkami na domu gospe Franje Tavčarjeve. L. 1924. je prišla v Beograd na konferenco Male ženske antante. L. 1931. majnika meseca pa je prišla po sestanku delegatk Internac. femin. alijanse v Beogradu tudi k nam

v Ljubljano. Na povabilo Jugoslovanske ženske zveze je predavala o strem-
ljenjih za večni mir in žensko polnopravnost.

Svoj temperamentni govor je zaključila z besedami: „Me Čehoslova-
kinje delamo v duhu našega prezidenta Masaryka, ki je dejal: žena mora
biti aktivna, imeti mora smisel za javno življenje in pogum za lastno pre-
pričanje. Rečem vam: dokler ne stopite v javno življenje, ne boste zares
svobodne in enakopravne. In Masaryk je dejal: „Zmote je treba zatirati!
Ne s silo, nego s kulturnim, umstvenim bojem.“ To je rekel mož svetovne
veljave. Slovenke, pojdite za njim!“

Pod dalmatinskim solncem

Maša Slavčeva

Nadaljevanje

Evino pribežališče čez dan je zaliv, kamor se hodi kopat. Tu je sama in se
lahko nemoteno predaja svojim mislim. Vedno znova se vprašuje,
kaj jo je navezalo na Njega. V svojem življenju je srečala dovolj moč, ki
so bili po svojih vrlinah gotovo nad njim in so ji ponujali poleg iskrenih
čuvstev zakon in udobno življenje. Zakaj ji nihče od onih ni mogel razen
prijateljske naklonjenosti in simpatije vzbuditi drugega čuvstva?

In tu, tu naleti slučajno na človeka, ki je lep, oblasten in trmoglav,
ponosen, v dobrem in slabem smislu besede, samosvoj in vase zaprt. Mlad
je še, najbrže od žensk razvajen krasotec, nekoliko domišljav, čeprav to
skriva.

Ali je pameten? Z njim še ni mogla navezati pogovora, ki bi ji dal
možnost, da ga spozna. Izmika se takim pogovorom, ali pa jih odpravi s
kako kratko in šaljivo opazko. Seveda, morda se mu zdi smešno, govoriti
z dekletom o stvareh, ki so predpravica moških, stari predsodek vseh Dal-
matincev.

Zid, neviden kitajski zid je med njima. Morda ker ljubi drugo in se
ji daje ves brez pridržka, noče in ne more dati Evi tega, kar bi želela:
odprta, razkrita dobra in zla čuvstva, ki so v njem: človeka.

Tisto njegovo dekle, kakšno je? Kaj bi dejala, če bi vedela, da jo
Njega vara? Gotovo jo vara, saj je njegovo ponašanje oni večer dokaz,
da je vajeen sličnih prizorov. Ali se to dekle zadovoljuje z njegovimi čuv-
stvi in ji ni mar njegovih flirtov? Ali ljubi Njega to dekle resnično ali
pomeni zanj samo udobje, da mu ni treba trošiti besed z drugimi, kadar mu
vzkipi kri? Ali čuvstveno šploh ni zmožen dati ničesar? Ali je še premlad?
Morda pa ni slab in je kriv samo njegov molk, da ga ona slabo sodi?

Strupeno se nasmehne sama sebi, ko se skuša otresti te ljubezni z vpra-
šanjem: ali ni kratkomalo neumen in plehak krasotec? Lep in neumen,
ali se to ponajvečkrat ne sklada? In ker nima sam ničesar povedati in
zmore vendarle še nekoliko avtokritike, skriva svojo omejenost za mol-

kom? Kdo bi vedel? Ah, že zopet ta Tomova beseda: kdo bi vedel! S to besedo se umakne kateremukoli premišljevanju.

Pa kaj, vsa ta razglabljanja ne morejo rešiti vprašanja, ki si ga vedno z nova zadaja: zakaj se je morala zaljubiti baš vanj, v Njega? Šala „usode“? Okrutna šala bi to bila!

Zanjo Njega ni samo mož, temveč simbol te dežele, ki jo Eva tako ljubi. Zanj je on siva skala in rdeča prst, trta in vino, solnce, veter in morje: oživotvorjena, včlovečena narava. Adam, stvorjen od božje roke iz dalmatinske prsti.

Ali so njena čustva namenjena baš njemu ali komurkoli, možu sploh? Je bila volja narave, da dozori njena ženkost baš sedaj?

Ali bi ne mogla ljubiti vsakega ribarja, rojenega pod tem žgočim, opojnim solncem? Tomo? Ali ga ni poljubila z istim občutkom kot Njega? Ne — ne!

Kam je zašla?

Čuti, da odpada z nje vsa vzgoja, predsodki, morala, — vse, kar je ograja okrog človeka, ki ga ščiti in kdajpakdaj upropasti...

Solnce je raztalilo s svojim žarom vse zapreke v nji in morje jih je odplavilo bogvekam... Ostal je le človek, kakor ga je ustvarila narava, z vsemi svojimi nagoni. Edino, kar jo še veže, je majhen del razuma, ki si ga skuša krčevito ohraniti, kajti čuti se neizprosno predano naravi, ki tirja svoje...

Vse je daleč od Eve, nič več nima pomislekov, samo nagon, da mora slediti klicu narave, je v njej. Zbudil jo je kakor dozorel cvet, ki mora vršiti svojo nalogo, katero mu je od pravekov določila narava.

Zdaj ni več cvet iz mestnega cvetličnjaka, umetno vzgojen, vaje toplega zraka in vrtnarjeve roke, zdaj je v naravo presajen cvet, ki je zaživel svoje pravo življenje. Pozabljen je cvetličnjak in življenje v njem, zdaj zori tu pod solncem v svoje poslanstvo... Okrog nje je morje in strupeni nenaravni dih sveta ne more do nje. Morje ga razkuži in razblini v svoje zlato in vse je le bitje in žitje pravečne narave...

* * *

Vsak večer, ko gre Eva v kaštel, se ji pridruži bela senca: Njega. Včasih pride ponjo v družbo, največkrat pa se izlušči na pol pota izza temnih skal ob morju.

Hodita in molčita. In ko postaja molk globlji in globlji, tedaj sproži Eva lahke besede, ki se tko kot mavrica preko prepadnega molka, zakaj iz njega je čuti utrip njenega srca...

Eva teče in pleza po skalah, samo da ne čuti Njega, kako ji drhti glas in kako se vsa trese... Zopet pričinja staro igro, tu se čuti sigurno, v igračkanju s pogledi. Ne da, da bi videl Njega njeno trepetajoče deklitvo, ki se kot od vetra gnan plamen nagiblje k njemu...

Čuti, da je ne ljubi, in vendar si je je zaželel...

Da, samo za bežen trenutek... Zdaj tega ne bo več storil.

Iz vinogradov pojo črički. V visokih, drhtečih poltonih zveni njihova pesem in Evi se zdi, da jo tira njihov svileni glas v neznanu.

Bela božajoča roka se prikrade skozi nebesno temino: V srebrno meglo je zavita pokrajina, neresnična kakor privid.

Eva leži na skali in čuti roko, ki polzi nezavedno božajoče preko nje. Ali je to njegova roka ali mesečina? Vzpne se, da bi ga poljubila, a on se ji izmakne. Da, da, saj je pozabila, da so te ustne last dekleta v mestu. Njegov ne da, da bi se jih dotaknila tujka.

Toda zakaj jo je potem poljubljal oni večer? Pač samo v nadi, da jo pridobi, razdraži, omami?

„Zakaj se upiraš in nečeš biti moja? Zakaj lažeš?“ jo vpraša.

„Čemu se upiram? Kaj lažem?“ vpraša ona nezavedno in strmi v mesec.

„Meni! de Njegov in jo stisne za laket z vso močjo. Hoče, da se dekle prebudi iz zamaknenosti, s katero strmi v mesec, ko da njega ni poleg nje. A ona si ga ne upa pogledati, ker ve, da jo bo njegov pogled zmedel in ji vzel ves odpor.

„Da, čemu?“ vpraša Eva znova, negibno zroč v nebo. „Ti mi ne daš svojih usten, ker so last druge, zakaj zahtevaš potem mene vso, ki sem last drugega?“ Nihče bi ne verjel temu naglasu, da laže.

Njegov se nasmehne: „Vedel sem, da zadnjič nisi govorila resnice. Le kdo naj vas ženske razume? Kaj uživate v laži?“

„Uživamo, posebno kadar nam nasedajo moški, ki se smatrajo za pametnjake.“

Evin nasmeh je tajinstven in Njegov se zasmee, ko ugleda ta nasmeh: „Veš, da si v tej luči nekoliko slična sfingi? Samo, žal, uganke, ki jih stavljaš ti, je lahko rešiti. To pot si naletela na norca, ki ti ne verjame in ne nasede tvojim lažem!“

Eva skomigne z rameni in se dalje smehlja.

„Eva, zakaj se mučiva?“ Prijel jo je za roko.

„Kdo pa ti pravi, da se mučim?“ de narejeno začudeno dekle. „Glej, glej, ti se mučiš? O, kdo bi si mislil!“ Njene besede zvene prezirno in ironično. Pod njegovim pogledom umolkne. Nepremično vise nad njenimi očmi njegove. Vprašujoče. Vedno bolj vroče luči se vžigajo v njih in njih soj omamlja Evo. Rada bi mu ovila roke okrog vratu in se mu vsa predala, prevzeta od narave in svoje mladosti.

Ko jo uklenejo njegove roke v svoj objem, se jim umakne v notranjem strahu pred tistim neizbežnim, ki mora slediti. Upira se.

„Kdo naj te pozna?“ vprašuje Njegov po brezuspešnem boju. „Le zakaj se še upiraš, ko veš, da je vse zaman. Braniš se, ko da je prvič.“ Prestrašen blesk ji sine iz očesa in utone za krčevitim smehom. „Menda res še veruješ v ono laž?“ A on presliši prizvok strahu in negotovosti.

„To je vaša večno ženska igra: braniti se...“

„Da, branimo se, prvič iz strahu in kasneje iz igrivosti, koketerije, če hočeš...“

„Dovolj je igre, vem, da hočeš!“

V njenih očeh so solze strahu, usta ji drhte: „Razumi vendar, da si ti — tako rada bi mu povedala resnico, svoj strah, a molči, ker se boji, da se bo razklenil njegov objem...“

„Ne, ne morem biti tvoja, ne še zdaj...!“ Obupen klic je to, tako resničen, da iznenadi tudi Njega. In kakor da bi ga prosila odpuščanja, se od strahu jezi sama nase: „Saj je smešno, da se te bojim. Morda ker te premalo poznam... Toda tako mi je, kakor da se hočem vreči v nekako temo, v neznano...“

„In to naj bom jaz? Prav dobro veš, kakšna tema je ljubezen. Ali te je bilo tudi prvič strah „teme“?“

„Prav kakor zdaj...“ pravi ona in okrene glavo od njega, da bi je ne izdal njen pogled. Njegove roke jo izpuste. Molči.

Skoro vidno teče mesečina. Srebrn dež pada na skale in pesem čričkov ga spremlja.

„Zakaj vse to?“ izbruhne nenadno iz Eve. „Saj me ne ljubiš!“

„Ker hočem jaz in hočeš ti. Izzivljaš me, kljub temu, da me tudi ti ne ljubiš. Vse je le trenutna želja, ki se rodi v nas, nas zveže za nekaj časa in ugasne.“

„In če te ljubim?“ V njenih odprtih očeh gori želja po odgovoru.

Njega se samo prizanesljivo nasmehne in jo pogleda.

„Zakaj morate ve ženske vedno najti opravičilo, in ga imenujete „ljubezen“, ki mora biti krinka za trenutna poželenja. Zakaj nočete iskreno priznati, da i vas vodi često le sla?“

„Ker je pri vas moških skoro vedno tako, sklepate po sebi na nas. Ne rečem, da ni med nami izjem, takih, kakor si jih pravkar imenoval. A včasih greste moški slepo mimo prave ljubezni, ki bi se vam rada dala brez pridržka, ker pozabljate, da je vendarle še na svetu. — Priznaj, če bi ti sedaj dejala, da te ljubim, ali bi mi verjel?“ Resno zvene njene besede in prav tak je njen pogled.

Njega jo važno pogleda. Premišlja nekaj trenutkov, potem reče: „Ne, ne bi ti verjel, čeprav bi mi morda laskalo. Vem, da si vroče krvi, ki hitro vzkipi, in če bi si morda mislila, da me ljubiš, bi bila v zmoti. Čemu varati drug drugega in si delati iluzije, ki povzročajo samo razočaranje...“

„Če bi ti nedotaknjeno dekle priznalo ljubezen in se ti hotelo predati brez obvez...“

Njega se nasmehne: „Misliš, da ne vem, kako hočeš z nalašč zastrtim vprašanjem vzbuditi videz, da si to ti? Ne, draga moja, ne sprejel bi te žrtve. Zakaj ti je toliko do tega, da bi me prepričala o svoji nedotaknjenosti? Ali misliš, da bi se potem zaljubil vate? Seveda, tvoj ponos ne prenese „ponižanja“, da bi se udala možu, ki se niti ne potrudi glumiti ljubezen! Dalmatinci gledajo na žene kakor na nekaj nižjega od njih, in vendar spoštujejo poštene žene, njih se ne dotaknejo, razen če jih vzamejo za zakonske družice. Ostale pa so vlačuge, ki jih zaničujejo. Jaz, ki živim v istem svetu kakor ti, sem ohranil spoštovanje pred nedotaknjenimi, a če me prevzame kri, vzamem brez laži to, kar mi dajejo prostovoljno „mo-

derna“ dekleta. Zaljubiti se ne morem vanje. Ne zaničujem jih. Sicer pa —!“ zamahnil je s kretnjo, ki je dejala: pustiva to.

Vračata se v kaštel in molčita vso pot.

Eva zopet ne spi. Razdvojena in vroča je in vso noč presedi na oknu, zroč na morje, ki leži spokojno, ujeta v mrežo mescčine, dokler se ne vtopi v jutranji modrini...

* * *

Vas tišči nema groza. Dan za dnem umirajo otroci. Griža...

Slaba deževnica v vodnjakih, ki so izpostavljeni solčni pripeki. Suša pali otok. Trava je suha, da šušti in se lomi pod koraki kakor seno. Vse je razbeljeno od solca, ki preplavlja pokrajino in gručo kamnitih hiš v selu. Črne sence, ozke in skope, se rišejo v žolto luč, modrina neba slepi, da so oči trudne od vriskajočih barv. V glavi neprestano šumi in žile, prepolne krvi, zbijajo neusmiljeno pesem. Beda in pomanjkanje vladata na otoku. Vse je požgala suša. Ribji lov je slab.

Matere, ki doje, bolehalo. Otrok za otrokom umira in vsak dan hiti nema gruča ljudi z majhnim trupelcem na groblje. Nihče več ne toži glasno — nihče ne plaka. Nem obup jim zre iz oči. Od nikoder ni tolažbe in zato je vera bolj živa ko kdaj prej.

Sveti Rok je zaščitnik sela, svetnik, ki varuje pred kužnimi boleznimi. K njemu se zateka ljudstvo in prosi pomoči.

Nedelja je. Solnce žge. Iz cerkve klenka zvon. Skoro vse selo je zbrano v cerkvi. Dolge vroče molitve vstajajo in se dvigajo k lesenemu kipu svetnika, grobo izrezljanemu od neveščih rok. Smrt naj odvrne od nedolžnih otrok... Vse je zatopljeno v iskrene in vroče molitve. Potem se pomika procesija iz hiše božje. V taktu slovesnega zvonjenja gredo počasi, sklonjeni pod težo žalosti in strahu. Začetek procesije tvorijo pred župnikom idoči gologlavi možje v parih po dva in dva, daleč vsaksebi hodijo. Sledi jim župnik v oblaku kadila. Za njim gre gruča gologlavih bosih mož, ki nosijo lik svetega Roka. Vsi so se mu zaobljubili za to ali ono stvar; v nevarnosti, v strahu pred smrtjo ali za rešitev iz smrti. Mnogo mož se gnete okrog svetega Roka. Vsak bi se ga rad vsaj s prstom dotaknil in pomagal nositi svetnikov lik, ki je poslikan s kričečimi barvami.

Neurejena truma žena, deklet in otrok pregiblje ustne v glasnih in šepetajočih molitvah. Molki jim polze med prsti; prebirajo jih z gorečo vnemo. V jarkem solncu žare rute na glavah žena in deklet kot nebrzdan, vesel smeh. A pod rutami je obup.

Rdeče, oranžaste, rožnate in rumene se prelivajo nad temnorjavimi in črnimi oblekami. Zelenih, modrih in vijoličastih ni. Zato pa so se oknice po hišah zaprle kot trudne zelene, modre in vijoličaste oči, ki nočejo odpreti pogleda, in globoko spe v zadušni vročini. Nad zvonikom letajo lastavice in beli galebi.

Zvon je utihnil. Iz vrst otočanov in otočank se dvigne petje. Grla jim stiska bridkost in vročina in njihovo petje, ki se dviga in pada, ni lepo. Stoku umirajočih je podobno... Iz zvonika se sliši krik in tepež. Med dvanaest- in štirinajstletnimi paglavci se je vnel boj, kdo bo zvonil. Bijejo

se po glavi, po ramah in plečih — kamor pač pade, in najbolj robate kletve jim uhajajo iz ust. Doli pod njimi na obali pa koraka sklonjeno ljudstvo in moli za zdravje svojih otrok, ki se pretepajo in kolnejo kakor stari mornarji. Nič hudega ne mislijo pri tem, ko v eni sapi, kar se često dogaja, molijo in kolnejo Boga. Kletev je pri njih tako prirodni način izražanja veselja ali nejevolje in tako v navadi, da se nedorasli otroci med prvimi besedami nauče kletev.

Procesija gre mimo glavnega vhoda stare cerkve. Vsak, ki gre mimo, po klekne na eno koleno, skloni glavo in se prekriža. In dalje se vije kača ljudi v breg k novi cerkvi. Tja neso svetnikov lik in ga bodo na njegov god čez teden dni prenesli zopet nazaj.

Trg je zapuščen. Petje se izgublja v dalji in zvon je utihnil. Kot v polsnu še brni bron od udarcev... Dečki, ki so zvonili, se usujejo iz zvonika; razmršene lase imajo, opraskani so in polni bušk. „Za njimi!“ zakriče in vsa truma se z vriščem zapodi za procesijo. V luki ni nikogar. Ko da je selo izumrlo, se zdi...

Samo zjutraj, opoldne in zvečer prihaja Eva v Kolumbov dom, potem pa se poslovi in hodi svoja pota. Letoviščarji so nekoliko odtujeni od njenega samotarjenja, a stric Kolumb jim je razložil, da je bila že od nekdanj taka samotarka. Le redkokdaj se da Eva pregovoriti, da gre z družbo na izlet. Boji se, da bi se ne izdala s svojo brezbriznostjo napram vsem. Najraje hodi sama po otoku, brez cilja, dokler ne obsedi na kakem kraju in se popolnoma ne potopi v svoje misli.

Iz dneva v dan ji postaja neznosnejše. Zgrozi se, kadar premišlja o tem, kar se mora zgoditi in čemur se izmika kakor obsojenec, ki si želi podaljšati poslednji čas čakanja kljub temu, da se mu zdi neznosen in si želi odločitve...

Še se brani, a vse je zaman. Skuša si priklicati v spomin svoje prejšnje življenje, slika si v najtemnejših barvah kes, ki jo bo obšel, in vendar ve, da vse to ni res — In tudi če bi bilo vse še bolj črno, kakor si slika, ve, da bo vendarle storila to, česar ne more opustiti.

Ko se je zmračilo, je prišel Njega v Kolumbov dom. Zdaj je zabava v polnem teku. Igrajo klavir, pojo in pleščejo. Od vseh je najbolj vesela Eva. Razigrana je, razposajena. Niti trenutek ne miruje, kot živo srebro je nemirna, polna dovtipov in blestečih domislic. Smeje se neprestano in nihče ne opazi, da je to veselje mrzlično, da nekaj prikriva... Ali je strah, ali je blaženost za njim? V čašah se iskri vino, ki podžiga dobro voljo in sproščeno veselost. Njega ne pleše. Ob mizi sedi in gleda. Smeje se, a njegov smeh zveni drugače kakor smeh ostalih. Ali gleda na njihovo veselje z očmi otočama in se mu zdi smešno, otročje, nevredno odraslih, pametnih ljudi?

Ne, dostojanstva, ki domačina nikoli ne zapusti, ni videti na teh gostih v urah veselja. Kakor otroci so in veseli, da so taki, da to še zmorejo. Otroški čas je zanje ona doba, v katero se povračajo kot v deveto deželo pravljic. Tam je vse lepo in brez brig, tam ure ne bijejo in ne merijo časa... (Dalje prih.)

Položaj žene v družini in javnem življenju*

T. G. Masaryk — P. Hočevarjeva

Masaryk, ki je letos dopolnil 85. leto življenja, se je kot filozof in državnik vedno zavzemal tudi za ženo. Nazori, katere je razvijal v predavanjih davno pred vojno, ko je bil gospodarski in politični položaj čisto drugačen, so se izkazali kot življenjsko upravičeni in so v marsičem še danes aktualni. — P. H.

Vdružini ima žena navadno najvažnejše mesto; pravijo celo, da podpira hiši tri vogle. Mož, oče, nima takega pomena.

Ko čitamo vseмогоče znanstvene in celo filozofske razprave, naletimo tudi na besede o ženi in otrocih. Da bi pa kdo pisal o soprogu, možu in očetu, se pripeti redkokdaj. Zato govori svet o ženskem vprašanju. To besedo jaz nerad izgovarjam, ker ženskega vprašanja ni. Je samo kulturno vprašanje; ako pa imamo žensko vprašanje, imamo tudi moško, otroško itd.

Povedal bi rad, da je v vseh teh vprašanjih ali nejasnost ali neodkritosrčnost. Neodkritosrčnost — ne bom rekel, da je samo pri moških, tudi pri ženskah je je precej. Pod pritiskom nazorov starejših ljudi se svet ne upa govoriti tako, kakor čuti; pa je tudi težko povedati kaj novega o tem predmetu.

Kakor jaz gledam to stvar in opazujem družine, moram reči, da ne gre za mater, ampak za očeta. In to, kar manjka naši češki družini doma, je oče. Mi možje imamo vse mogoče vzroke in jih ogrinjamo v filozofsko modrost, da se laže oddaljimo pravemu družinskemu življenju. Mož se navdušuje za dom, toda v večina primerih je njemu samemu malo mar zanj. Ko gledam izobražene sloje — o delavskih ne govorim, ker ne živim med njimi — vidim, kako je pri njih prav pravilo, da mož beži iz družine. Takoj, ko se naje, gre že v družbo k tovarišem; pravi, da se mora oddahnuti, da potrebuje razvedrila, osveženja, pa bo vendar neprestano govoril o družinskem življenju. Komaj pride k družini, pa že gre v nedružinsko življenje — povejmo kar naravnost: v gostilno. Na ta način je moško življenje pravzaprav gostilniško življenje. To je resnica in zato trdim, da potrebuje družina moža in da potrebujejo otroci očeta.

Vedno povdarjajo, da je žena že po narodi določena za mater, in proglasajo materinstvo za svetost. Ne rečem, da ni, a tudi očetovstvo je sveto in ne vem, zakaj naj bi bila žena po narodi bolj določena za mater kakor mož za očeta — obema pripada v družini enak del.

Mož pa, ker je mišično močnejši, se temu izmika in išče vzvišene vzroke, da bi mu ne bilo treba biti v družini to, kar bi moral biti.

Res, pri nas na Češkem — pa ne samo na Češkem, tudi na Nemškem in drugod — imajo o tem, kaj je pravi dom, zastarele nazore. Posebno v srednjih slojih mislijo, da mora človek imeti dom zato, da se ni treba možu po gostilnah hraniti in da je njegova žena kuharica in služkinja. Če to očitno grajaš, začne mož v mnogih primerih dokazovati te lastnosti doma.

* Natisnjeno prvič v knjigi: Z amerických přednášek, Chicago 1907.

Dom mu je čisto gospodarska špekulacija, o kakem višjem pojmovanju ni govora. Smoter doma vendar ni v tem, da bi žena kuhala. Nekatera to rada dela — poznam študirane žene, ki rade kuhajo, šivajo in se posvečajo gospodarski strani doma. Ako žena rada opravlja taka dela, ji je to prirodno. Da bi pa dom trpel, če bi žena delala izven doma, in da bi razmerje med možem in ženo ne bilo lepo, če bi žena ne kuhala doma, tega ne verujem. To je denarno vprašanje. To so stari predsodki. Kjer se žena ukvarja z delom izven doma, pomeni, da je duhovno samostojna, in mož mora biti drugačen do nje. Ker mu je bolj enaka, jo mora spoštovati. Žena bi se morda marsikje odlikovala, toda mi možje nismo še tako daleč, da bi pripoznali enakost in možnost, da bi se mogla žena v čem izkazati.

Mož ne posveča rad časa ženi in nima ž njo kaj govoriti. Pa ne zato, da bi ona ne bila zmožna, ampak ker on ne zmore. Tako razmerje mora nehati. Samostojne žene zavračajo to gospodarsko suženjstvo. Res se pripeti, da žena, ki je bila vajena hoditi po stari poti in je stopila na novo, včasih malo dalj zavije, kakor bi smela. Pa govorijo o emancipiranki. A tako emancipirana žena ni vseč ne moškimi ne ženskami. Po mojem razumevanju je ta emancipacija nepravilna. Toda tam, kjer je pot nova, kjer je treba šele iskati nove poti, je umevno, da se pripetijo zablode. Tako je marsikatera emancipirana žena res kaj zagrešila in še greši, toda v tem nikakor ni dokaza, da bi žena ne smela hoditi po novih potih, in tudi ne smemo radi tega odklanjati gibanja, ki ne stremlje samo po osvobojenju žene ampak tudi po osvobojenju moža in družine.

Mislím, da bo prav, kadar bo svet pripoznal, da sta si mož in žena v vsem enaka. Morda je med njima res nekaj razlike: razlika, ki je dana v spolu in v njegovih prirojjenih in pravih funkcijah, pa razlika v mišicah. Mož je danes telesno močnejši in je zato umevno, da nekatero delo sploh ni za ženo; žene, na primer, niso bile nikoli vojaki.

Trdim: ako se ne oziram na spolne razlike, je žena po razumu in čuvstvanju možu enaka.

Pri natančnem opazovanju življenja ne vidim razlike med umsko nadarjenim moškim in žensko ter mislim, da je žena sposobna za vsako delo in vsako učeno mesto, takozvano intelektualno, in je lahko profesorica, zdravnica itd.

Pravijo sicer, da je žena umsko šibkejša, nikjer pa ni tega videti. Vidimo samo, da ima vse te službe mož, a jih je zavzel zato, ker je bil močnejši. Da bi pa bil v tem dokaz za njegovo večjo umsko moč, tega ne verujem.

Pomisliti je treba, v čem je merilo umske energije. Zdi se mi, da mora preprosta delavka, katera ima več otrok, ki jih mora vzgajati, skrbeti zanje in paziti na vsak krajcar, več misliti kakor mož, ki hodi zgodaj v urad. Njegovo delo ni umsko tako težko. Če si je človek 10—12 let vtepal v glavo, da bi se nečesa naučil, ni prav nič posebnega, če tisto zmore.

Na univerzi in povsod drugod vidim, da se ženske tako izkazujejo kakor moški, marsikatera celo bolj. Ne morda zato, ker je bolj nadarjena,

ne, ampak iz gospodarskih razlogov. V Evropi je dijak primoran, da pije in zahaja v gostilne in kavarne — študentka ne more tega delati in tudi ne dela, zato ima več časa in ga bolje izkorišča ter je gotovo enaka temu možu. Po mojih mislih je vsaj skrbnejša in rednejša.

V mnogih obratih zaposlujejo raje ženske kakor moške, posebno na takih mestih, kjer mora biti točen red.

Tako uravnavajo gospodarski in socialni položaji odnos moža in žene ter njuno zaposlenost. Zato ne smemo trditi, da je žena umsko šibkejša. O tej razliki pišejo sicer cele knjige, toda rezultat je vedno tak, da razlike pravzaprav ni.

Žena se niti po čuvstvanju ne razlikuje od moža. Pravijo, da živi žena bolj s čuvstvom kakor z razumom. Jaz tega ne verjamem, to so bajke, čeprav jih ponavljajo znanstvene knjige. Prej bi morali celo reči, da žena nima občutja, če pomislimo, kako ž njo postopamo. Ako bi žena bolj čutila, bi moral mož lepše ravnati z njo in jo varovati prenapornega dela. Pa kdo se za to zmeni!

Družba, ki trdi, da je žena čuvstveno bitje, trpi izkoriščanje in preobremenjevanje žene. Poglejte po trgovinah, tam izkoriščajo ženo, kolikor le morejo.

V čem naj bi se razodevalo močnejše čuvstvanje žene? So žene z globljim čuvstvanjem in so žene, ki so brezčutne, prav tako pa je tudi pri moških. Da bi imela žena potem še drugo svojo občutljivost — ne.

Trdijo, da je ženska zlasti versko bolj čuteča, da je bolj pobožna kakor moški, da je moški bolj razumsko bitje. Res je samo: — po cerkvah je več otrok in žensk kakor moških; toda to še ne pomeni, da je žena bolj pobožna, ampak da je v splošnem ustvarjena za družbo tako kakor mož. Iz družabnega življenja je izločena, mož sedi v gostilni — kaj naj pa reva počne sama. Če bi bili ljudje bolj odkritosrčni, bi tudi žensko pobožnost drugače razumeli. Žena je baje ustvarjena za molitev in cerkev. Zakaj pa niso pastorki in župniki te pobožne žene, ampak brezbožni moški! Kako je to mogoče?

In koliko boja je treba, da bo tudi v cerkvi prodrlo drugačno gledanje na družinsko življenje in na razmerje med možem in ženo. Cerkev postavlja moža nad ženo, ko smatra zakon za nekaj nižjega kakor samstvo. Ta nazor o celibatu je podlaga nazoru, da je žena nekaj nižjega. Vse to temelji v dejstvu, da je nastala cerkev v barbarski dobi, ko je bila žena še sužnja. Zato se ti nazori spreminjajo v taki meri, v kakoršni si ljudje dvigajo pojme o veri. Kdor hoče pojmovati vero bolj vzvišeno, si mora prizadevati, da bo tudi razmerje med možem in ženo bolj vzvišeno, da ga bo svet pojmoval bolj moralno in bo razumel, da ni razlike med vrednostjo zakona in samstva. To je pač po razmerah. Nekdo lahko živi v zakonu, drugi ne; glavno je le, kako mož in žena v splošnem živita.

Kar se tiče javnega življenja, mislim, da je žena upravičena udeleževati se ga v celoti, v gospodarstvu, v politiki, v vsem. V gospodarstvu je enakost že priznana: med delavstvom morata mož in žena oba enako delati. Koliko si prizadevajo učene glave in filozofi, teologi, da se družina ne sme

razbiti. Pred njihovimi očmi pa morajo milijoni žena razbijati družino, a jim vendar oznanjajo, da spada žena v dom. Čemu jo potem puste v to varne! Ali ni v tem dokaza, da mora tudi žena gospodarsko delati kakor mož. Mož pozna delitev dela, zato tudi ni enako težko fizično delo primerno vsaki ženi. Ko gledam telefonistke in telegrafistke, si mislim, kako grozen posel je to, kako strašno mora vplivati na živce, kako res težka je njihova služba. Mi pa enodušno smatramo žensko delo za nekaj, kar se razume samo po sebi.

Tudi kmetje ne mislijo drugače. Naš kmet na Češkem in Moravskem dela tako kakor žena in žena tako kakor on. Skupaj delata po polju, a žena mora še kuhati, in to delo je prav tako težko.

Kmet in delavec sta si tedaj to vprašanje že rešila. Gre torej le za gospodarstvo višjega razreda. V srednjih slojih, tam, kjer se razvija luksus, je problem, kaj naj žena dela. Zato se razvijajo napačni nazori.

Kar se tiče političnega življenja, se ga mora žena udeleževati prav tako kakor mož. Žene so že z dejanji dokazale, da lahko tudi politično delajo. Do sedaj tega res ni bilo; vzrok moramo iskati v dejstvu, da je bila doslej politika preostanek starega vojevanja, nečesa nasilnega, in kakor so bile žene izločene iz vojevanja, tako so bile izločene tudi iz politike. Cesarji, kralji, vsi taki odlični ljudje so bili vojaki. Naš cesar je še sedaj najvišji vojaški gospod v Avstriji. Ta spoj politike z vojaštvom je bil vzrok, da je bila žena iz politike izločena. Kjer je pa politika veda, urejevanje družabnega življenja, kjer je politika npravstvena, tam se tudi že začinjajo žene udelejevati v politiki. Kakor pričajo vesti, so se žene v politiki obnesle.

Pa če bi se pri tem zgodile kje napake, bi ne bilo nič takega, saj je to nekaj novega. Ako bi se pokazalo v političnem udelejevanju žene kaj nepopolnega, bi to še ne mogel biti dokaz, da se žene ne smejo udeleževati politike.

Sploh pa ima žena, katera hoče napredovati z duhom časa in z razvojem dobe, v tem pogledu težji položaj kakor mi, ker jo vsak vidi. Ako govorim z ženo, ki dela v javnosti, mi vsaka pripozna, da mora vse bolj delati kakor moški, ker jo vsak opazuje. Kar svet možu odpusti, ne odpusti ženi. Ta položaj — da mora biti vedno na straži — pa vpliva na živce in zahteva veliko potrošnjo živčne moči.

V boljših družabnih razmerah bo žena javno in politično delala. S tem, da bo imela svobodo do političnega udelejevanja, pa še ni rečeno, da se bo vsaka žena bavila s politikom. Pravijo, da bo naše narodno življenje uničeno, če bodo žene pripuščene v politikom. V Avstriji je 516 poslancev; recimo, da bi bila pri tem polovica žensk; ali bi to pomenilo uničenje naroda?

Prav tako je napačen tudi gospodarski argument, da ne smemo siliti žen v politikom. Mož je vaje konkurenčnega boja, žena da ni zmožna konkuriranja z njim, kot šibkejša podleže in možem da je radi tega hudo. Ta nazor je popolnoma zgrešen.

Pravijo tudi, da se s tem uničuje trg, saj je možu že itak težko. Zdravnik trdi: Mi sami nimamo kaj jesti, sedaj naj nam pride pa še žena kon-

kurirat. Čisto napačno. Če mož živi ženo, katera si ne more ničesar zaslužiti, mora pač konkurirati; ako si bo žena sama zaslužila, se ne bo treba možu toliko gnati. Če ni treba možu skrbeti za ženo, ker si sama zasluži, ima lažji položaj. Žena bi lahko povsod delala, tudi premoženje bi večala, bila bi samostojnejša in bi s tem možu marsikaj olajšala. Tu sprejemajo priseljenke. Čemu bi se bali konkurence žensk, ko sprejemajo iz Evrope moške in ženske.

Za vsem tem se namreč skriva tisti stari nazor, da mora žena živeti za moža. Toda žena mora živeti sebi kakor mož in če se združita mož in žena, da živita skupaj, in je ta združitev prava, tedaj živita drug za drugega in se zavedata, kako je treba urediti ne samo lastno družinsko, nego tudi javno življenje.

Tako bi rad dopovedal vsem, da današnja civilizacija in naša razvojna stopnja zahtevata v vseobčo korist, naj bo žena možu enaka v vseh panogah razen v onih, katere določa spol. Prepričan sem, da zahteva tako enakost družinsko življenje in da jo zahteva tudi javno življenje.

Mi možje imamo pri tem, da živimo javno, premnogo virov radosti, katerih žene ne poznajo. Mož lahko ustreže svojemu hrepenenju po časti, ker ima časten položaj; ali žena, ki nima javnega položaja, ne sme imeti takih in podobnih nagonov? Ako ji odrekamo to, ji okrnjemo poseben del duševnih sposobnosti. Izključevanje iz javnega življenja jemlje ženi mnogo-tera in najvišja čustva, pa vendar neprestano povdarjamo, kako je žena čustveno bitje.

Javno življenje vzbuja tudi energijo, silo volje. Vseh teh dobrih lastnosti javnega življenja bodo deležne tudi žene.

Vsekakor ima javno življenje tudi slabe strani. Ne smemo pa trditi, da se ga žene radi tega ne smejo udeleževati. Naša beseda naj bo: javno življenje mora biti boljše, moramo ga izboljšati — ne pa odrivati žen od javnega življenja.

Sv. Ana

Stana Vinškova

Pod goro grič, na griču cerkev mala —
in božja njiva, ki jo je obdala,
cveti, da komaj ločiš križ in kamen.

Zeleno smrečje vzpenja se čez zid —
vse vabi te in kliče kot privid,
da v nič odgovoriš: „Na veke Amen“.

In veš: nihče se tukaj več ne vzdrami,
ne vabi ga, ne draži boj ljudi,
kdor v tej rjavi zemlji sladko spi.

Vonj cvetja, pesem ptičkov te omami,
da čutiš člen minulih se rodov,
ki tukaj spe — in si želiš domov.

Položaj srbske žene v srednjem veku

Olga Grahorjeva

Nadaljevanje

Pravoslavna cerkev stoji sicer načeloma prav tako kakor katoliška na stališču neločljivosti zakóna, vendar v posebnih slučajih dovoljuje razvezo zakóna. Sintagma podrobno navaja razloge za razvod, in sicer za moža in ženo različne, kar je značilno. Zakon se loči z ločilnim pismom, ki ga nedolžna stranka pošlje krivcu. Ob razvezi pripada doto, predzakonski darovi in ena tretjina krivčevega imetja nedolžni stranki, ki jo naj upravlja za otroke, ako pa otrok ni, obdrži zase. Zakon se lahko razveže iz petih oz. šestih razlogov, od katerih sta dva za moža in ženo enaka. To sta: 1. veleizdaja in 2. ako streže mož ženi ali žena možu po življenju. Drugi razlogi pa so različni.

Vse te podrobnosti glede ločitve oz. razveze spadajo v posvetni del nomokanon. Cerkev pa, čeprav razvod časih dovoli, ga vendar vedno zelo nerada vidi. Posebno ženi priporoča neizmerno potrpežljivost. Ločitev žene od moža je prav za prav vedno nepravilna, čeprav ima zanjo zakonite razloge. O tem govorita nomokanon in sintaksa enako: Žene morajo sprejeti može, ki so kršili zakon, nazaj k sebi; tudi ako mož žali svojo ženo ali jo rani, se ji spodobi potrpeti; tudi ako jo oškoduje pri imetju in ji zapravlja doto ali hodi z vlačugami, ni dovoljeno ženi, da se zaradi tega loči od moža. To je ideal cerkve. Iz vseh teh zakonov vidimo, koliko strože je tedanja družba s cerkvijo vred zahtevala čistost v zakonu in izven zakona od žene kakor od moža. Zanimivo je, da sicer ženo pogosto imenujejo slabo, naravno šibkejšo, bolj podvrženo hudičevemu vplivu, a je vendar mož tisti, ki mu „naravne slabosti“ toliko raje spregledajo.

Cerkev štiti zakonolomno ženo, ki se svojega greha izpove, v toliko, da je ne kaznuje z javno pokoro, da bi mož na ta način ne zvedel za njen greh in da bi je kratkomalo ne ubil. S takim maščevanjem so pač takrat računali. Saj tudi posvetni zakon sicer prepoveduje ubiti nezvesto ženo, ne kaznuje pa uboja ljubimca, ki bi ga mož našel pri ženi.

Moža, ki ve, da žena obhūje z drugimi, in ji tega ne preprečuje, kaznujejo kot „bljudnicopasca“ — najbrž, ker je sprejemal zato kaka darila ali druge ugodnosti od ljubavnika svoje žene.

V zvezi s položajem žene v zakónu je vedno tudi položaj nezakónske matere in njenega otroka. Bizantinci so ločili tri vrste nezakónskih otrok: 1. otroci žene, ki sicer z otrokovim očetom ni poročena, a živi z njim v skupnem gospodinjstvu (posadnica). Ako je bila prej devica, jo cerkev smatra za ženo dotičnega moža, njeni otroci se imenujejo „jestestveni“ — naravni. Ako se mož pozneje ne poroči in ne zapusti vdove in zakónskih otrok, deduje „naravni“ otrok po očetu tudi brez testamenta; 2. otroci, katerih matere sicer nimajo nobenega trajnega razmerja z očetom, a ki jih oče prizna za svoje. Tak otrok — „tajmčisti“ — se smatra, da je v sorodu z očetom, ne pa z njegovimi sorodniki, in lahko deduje po očetu, ne pa po njegovih sorodnikih. Pač pa deduje po materi in po njenih sorodnikih; 3. „t'mniki“ — „T'mnika že rodi mati, o njem že nam slovo nijedno.“ To so otroci brez očeta in brez sorodnikov, brez pravice do življenja.

Ekonomski položaj žene je bil precej različen od ekonomskega položaja moža. Predvsem je bil že izvor ženinega premoženja različen od moževega. Pridobitno delo lahko pri ženi kar izključimo. Kmetica je seveda delala na polju, ali to je bilo ali neplačano tlačansko delo, ali pa delo domá za hrano, obleko in stanovanje, toda gospodar je bil vedno oče, mož ali brat. Obrt je bila sploh še prav malo razvita. Po večini je bil vsak kmet svoj lastni zidar, mizar, kolar, čevljar itd., in žene so obleko same predle, tkale in šivale — za domačo potrebo. Tudi to ni bilo delo za denar. Vojni plen pri ženi ne pride v poštev. Glavni izvor moževega bogastva je bila zemljiška posest. Gospodarji zemlje so bili visoko plemstvo

in škofje ter veliki samostani, pa tudi mali plemiči. Deloma so imeli to zemljo kot fevd, to se pravi, podelil jim jo je kralj proti določenim dajatvam, navadno zato, da so mu služili v vojski, deloma je bila pa to tudi prav njihova lastnina, po očetu podedovana zemlja (očevina ali baština, medtem ko se fevdna zemlja imenuje pronija). Žene so bile le redko zemljiške posestnice. Fevdne zemlje menda sploh niso mogle dobiti. Dobile so jo lahko tako kakor drugo imetje: z doto ali z dediščino. V Srbiji je vsaj formalno veljalo po uvedbi nomokanona menda bizantinsko dotalno pravo. Mož se dote ne sme dotakniti in ne sme brez ženinega pristanka ničesar iz dotalne imovine prodati ali zamenjati. Ako iz dote kaj porabi, se smatra za ženinega dolžnika, in sicer ima ona prednost pred vsemi drugimi njegovimi upniki. Toda tudi žena ne razpolaga s svojo dotalno imovino, niti sama niti z moževim pristankom. Dota je nekakšna železna rezerva družine, ki se sme načeti le v skrajni potrebi. Ako se žena loči ali ji mož umre in tako ona izgubi prehranjevalca, sme porabiti doto. Ako mož na kakršenkoli način izgubi svoje premoženje, mora žena njega in otroke vzdrževati s svojo doto. Dota se ne sme zapleniti za moževe dolgove. Niti ako se je žena obvezala, da bo možev dolg iz dote poplačala, je nihče ne more pravno prisiliti, da to obljubo izpolni. Samo ako je bilo posojilo najeto prav za njeno osebno uporabo, sme tudi iz dote vračati. Ako se dota ne porabi, pripade po ženini smrti njenim otrokom, ako teh ni, možu, časih pa tudi spet očetu, ki je doto dal. Dogovorjeno doto mora mož ženi izplačati v dveh letih, drugače ga lahko izterja. Žena izgubi doto, ako se zakon loči po njeni krivdi.

Po bizantinskem pravu je hči prav tako dedinja po očetu kakor sin, in sicer tudi, ako je že dobila doto. Pač pa se dota všteje v skupno zapuščino in ženi se izplača po enakih razdelitvi le presežek nad doto, ako ga je kaj. Ni pa rečeno, da bi morala kaj iz dote vrniti, ako je bila dota večja kakor delež, ki bi ji po smrti očeta pripadel.

Nekako doto dobi dekle tudi, ako se ne poroči, temveč gre v samostan. Brez denarja samostani niso radi sprejemali novih članic. Vdove, ki so odšle v samostan, so morale vedno del svojega premoženja, kolikor ga niso zapustile otrokom, prinesiti v samostan. Sicer pa dekleta kot nune ne izgube pravice do dedovanja. Njihova dediščina pripade samostanu.

Vobče so upravičeni dedovati: najprej otroci in vnuki, potem starši, potem bratje in sestre ter njih potomstvo. Po bratu dedujejo predvsem bratje in njihovi otroci, moški in ženski. Sestre tu niso omenjene. Ako ni otrok, deduje mož po ženi in žena po možu.

S svojo imovino, kolikor ni dotalna, razpolaga žena svobodno in torej lahko dela oporoko. Ne more pa biti priča pri oporoki.

Za razdedinjenje so morali imeti starši (pa tudi otroci) posebne, po zakonu določene vzroke. Starši smejo razdediniti otroka: 1. ako otrok udari starše; 2. ako jih kako hudo razžali; 3. ako po nepotrebnem opravlja pred tujci njihove napake; 4. ako se brati s čarovniki (čarovnicami); 5. ako streže staršem po življenju; 6. ako sin obenuje z mačeho oz. z očetovo posadnico; 7. ako otrok obrekuje starše in jim s tem prizadene težko škodo; 8. ako onemoglim ali bolnim staršem niti na njihovo prošnjo noče pomagati; 9. ako sin noče jamčiti za starše; 10. ako je več dedičev in enemu čokažejo, da je branil staršem napraviti oporoko, ga lahko drugi dediči razdedinijo, 11. ako sin ali hči postane brez dovoljenja staršev igralec ali igralka; 12. ako zblazni oče ali mati in se otrok zanje ne briga, pač pa jih sprejme pod streho in skrbi zanje tujec, deduje po njem, oz. njej oni tujec, ne otroci; 13. ako je bil oče ujet in otroci niso poskrbeli za njegovo osvoboditev, jih je smel po svoji vrnitvi razdediniti. Ako je po njihovi brezbriznosti umrl v ujetništvu, otroci prav tako izgube dediščino. V tem slučaju dobi vse premoženje cerkev, ki ga mora porabiti izključno v odkup ujetnikov; 14. ako bi otrok odpadel od prave vere.

Otrok lahko razdedini starše: 1. ako starši otroka v smrti nevarnosti niso branili (razen ako je otrok odpadel od prave vere); 2. ako bi stregli otroku po življenju; 3. ako občuje oče s sinah ali s sinovo posadnico; 4. ako bi starši branili otroku napraviti oporoko — kakor zgoraj; 5. za obrekovanje, blaznost in ujetništvo velja isto kakor zgoraj.

Tak je torej ekonomski položaj žene po bizantinskih zakonih, ki so veljali na splošno tudi v Srbiji. Toda to, da je zakonik bil v veljavi, še ni dokaz, da so vse te zakone dejansko izvrševali; saj so imeli posebno kmetje svoje stare običaje, ki so se jih gotovo držali posebno glede dedovanja. Prave srbske običaje bomo boljše spoznali iz zakonikov samostojnih kmetijskih občin. Pa tudi Dušanov zakonik ima nekatera posebna določila; prav tako samostanske listine. Žene, ki so že dobile doto, ne dedujejo navadno ničesar več. Tudi običajno samo bratje podedujejo zemljo in sestre izplačajo. Poseben položaj imajo seveda vladarice, ki so časih upravljale cele pokrajine. Najvažnejši tak primer je pač Jelena, žena Uroša I., mati Dragutina in Milutina, ki je samostojno upravljala pokrajino, v kateri je določala tudi carine, dajala trgovske privilegije tujim trgovcem — torej je samostojno vladala.

Po Dušanovem zakoniku je dekle-sirota oproščena vseh davkov. Osvoboditi sužnja sme gospodar, gospodarica in gospodarjev sin. Očetovo praznično obleko podeduje sin, ako ni sina, hči, ki jo sme prodati ali podariti, komur hoče. Da so imele žene (pač plemkinje) tudi zemljiško posest, razvidimo iz mnogih listin, v katerih je govor o vaseh, ki so lastnina žene ali v katerih nastopa žena kot darovalka. Pri poročenih ženah gre lahko za doto, pa tudi pri neporočenih je lahko kaka vas pomenila nekako dosmrtno rento. Tako poudarja n. pr. bos. kralj Štefan Dabiša 1395. l. svoji hčeri Stani neko selo v dosmrtno uporabo itd. Ženske so lahko tudi upravljale fevdno zemljo za maloletne sinove. Izjemen je bil položaj kneginje Milice, ki je po kosovski bitki upravljala za maloletnega sina kar vso državo. Po tedanjem običaju je kot vdova postala nuna, a prav tako po običaju je še nadalje živela na dvoru in kot „monahinja Jevgenija“ vodila vladarske posle.

O položaju srbske žene v javnosti ne vemo dosti, pač zato, ker ni v javnosti igrala nobene vloge, kakor tudi v drugih državah ne. Le vladarice se pogosto in z velikim spoštovanjem omenjajo, posebno za časa Milutina in Dušana, ko imajo vladarice vse slavne naslove po vzoru bizantinskih vladaric. Vemo tudi, da se je kraljica oz. carica kot edina žena udeležila državnih zborov. A vse to je le radi moževne, oz. državne slave in časti.

O življenju preprostih srbskih kmetov dobimo dosti pravilnejšo sliko iz štatutov (zakonikov) samostojnih kmetijskih občin. Ti štatuti veljajo seveda samo za dotične občine. Ohranjena sta nam iz srbskega ozemlja dva: grbaljski in dukádjski.

Grbalj se imenuje kraj okrog Bele in Ledence v okolici Kotora. Bil je pod srbsko oblastjo od kralja Radoslava, nekako od l. 1250., pa do Dušana. Pozneje je prišel Grbalj pod turško vladjo, a je tudi pod Turki obdržal svoj samostojni zakonik. Občina je bila razdeljena na štiri knežine, katerih vsaka je imela svojega dednega kneza. Zakonik je bil zapisan menda okoli 1427. leta, a v veljavi je bil gotovo že mnogo prej. Dukádjin je ozemlje na levem bregu Drima in sega do Peči in Djakovice. Najvišja oblast je „komun“, skupščina, h kateri pošlje vsaka hiša svojega zastopnika. Razen tega obstoji še senat iz najstarejših članov najimenitnejših hiš. Na čelu je dedni vojvoda ali bajraktar. O postanku zakonika pravi tradicija, da je dal te zakone neki Leka Dukádjin, ki je živel menda okoli 1387. leta. Zapisan ni bil do najnovjšega časa. Dukádjinci pomnijo svoj „Lekakanun“ na pamet. Šele v najnovjšem času jih je zabeležil Rade Kosmajac. Prebivalstvo Dukadjina je mešano srbsko-albansko. Ti zakoni so zanimivi, ker še odražajo staro plemensko ureditev s krvno osveto in gostinskimi pravom. Kakor bomo videli, se v mišljenju precej razlikuje od grbaljskega. (Konček prih.)

Književnost in umetnost

Dr. Ivo Šorli: **Blodni ognji**. Dramsko gledališče v Ljubljani je vpriзорilo izvirno dramo, ki predstavlja „resen poskus resne meščanske drame“. (J. Vidmar v Gledališkem listu.) Ta drama je delo znanega slovenskega pisatelja Iva Šorlija in je bila vpriзорjena pod simboličnim naslovom malomeščanskega formata „Blodni ognji“.

Drama je zgrajena na tej vsebini: Sodni nadsvetnik Brezovnik je miren, skromen človek, nepremagljiv optimist, ki ga ni mogoče zlepa spraviti iz ravnotežja. Njegova temperamentna žena Melanija ima večje zahteve: hotela bi še „živeti“. Očividno ji zakon ni uresničil predstav, ki se jih nasrka malomeščansko dekletko iz romanov. Vendar je po vsem videzu ostalo njeno hotenje skozi ves zakon v mejah meščanske dostojnosti, to se pravi: samo pri željah. To v notranjosti rahlo zakonsko vez jačita otroka, hčerka Vida in sin Dušan, bolehen, zagrenjen študent prava, ki težko prenaša materino nečimernost. Ko dobi Vida učiteljsko službo, se oče zadolži za njeno opremo za 20.000 dinarjev, katere mu oskrbita njegova brata trgovca pri bogatem znanecu veletrgovcu Kastelcu proti podpisu menice. Ta menica, oziroma teh borih 20.000 dinarjev izzove usodne dogodke. Ko zapade plačilni rok, sodni svetnik nima denarja, brata tudi ne, kajti tudi trgovca je prizadela kriza. Kastelic pa, ki je zaljubljen v Melanijo, noče popustiti, ker hoče svojo denarno moč izrabiti kot sredstvo za dosego svojega smotra, Melanija privoli, toda ne radi denarja, temveč ker čuti obojestransko simpatijo. Sin Dušan je priča vseh razgovorov o menici in pozneje nehoče tudi materinega pristanka na Kasteličovo ponudbo. Sklene se žrtvovati: ker je zavarovan za 100.000 dinarjev za primer smrti, se ustrelj. S tem reši svoje „sramotnega dolga“, zlasti pa osvobodi svojo mater. Mati spozna iz opazke v sinovem poslovnem pismu, da je bil priča njegovega razgovora s Kastelcem ter njenega pristanka na njegovo ljubezsko ponudbo. To jo strezni in zresni. Po strašnih samoobtožbah in očitkih vesti se odpove svojim željam po uživanju življenja: „blodni ogenj“ v nji je ugasnil.

Po naslovu drame sodeč, bi človek sklepal, da je vzmet, ki stopnjuje dogodke do tragičnih zapletljajev in vodi v katastrofo, v notranji, duševni tragiki današnje družinske skupnosti, v tragiki, ki jo pa vendarle potencirajo do katastrofe zunanji vzroki. Toda to pisateljevo hotenje prihaja samo delno do izraza, kajti zunanji dogodek, ki povzroči katastrofo, in vse druge okolnosti niso v zadostni logični zvezi z notranjim, subjektivnim konfliktom, da bi vzbudile v gledalcu zavest o nujnosti vsega, kar je sledilo.

Že sama odtujitev žene Melanije od moža ni zadosti utemeljena, kajti pravega vzroka ni ne v nji, ne v njem. Da po več kot dvajsetletni zakonski skupnosti posebno v meščanskem zakonu, ki se običajno sklene iz zunanjih materialnih motivov, preneha notranja vez, to je verjetno in je bilo v teh zakonih že vedno običajno. Vendar na tem dejstvu ne propadajo malomeščanski zakoni, če ni drugih vzrokov. In prav teh prepričevalnih vzrokov, ki bi nujno morali izzvati katastrofo, v drami ni. Mož je dober človek, ki je nosil vse življenje svoje družinske skrbi sam. Čeprav je nekoliko čudaški, bi bila večina malomeščanskih zakonskih žen zadovoljna s takim možem. Zakonsko katastrofo bi izzvala kvečjemu lahkoživka, toda že davno prej, a tudi ko bi bil mož drugačen. Toda Melanija ni lahkoživka, vsaj prikazana ni tako, a tudi ni ona presita frivolna meščanka višje plasti, ki se neprestano lovi za novimi ljubavnimi doživetji. Nihče ji ne more očitati resne napake. Je prava malomeščanka, ki se izživlja le v željah ter se streže pred zadnjo konsekvenco. Tudi strogi sodnik, njen sin, ji ne more očitati drugega, kot da stoji pred ogledalom in da zahaja v kavarno. Ali je to taka zabloda?

Gotovo je v vsakem zakoncju, v katerem je že pojenjala doba zaljubljenosti, razpoloženje za novo vez, vendar v ženski veliko redkeje kot v moškem. Zlasti v

življenju zrele zakonske žene morajo biti zelo tehtni razlogi, ki pa v našem primeru niso tako podani, da bi prepričali.

Pristna meščanska gesta je „očičenje“ vsled sinovega samoumora. Ne spoznanje zablode same na sebi, temveč šele sinova obsodba strezne mater, da se odpove. Torej ne dejanje, temveč posledica! Namenoma ali ne, se je avtorju s tem zaključkom izvrstno posrečilo prikazati malomeščansko moralo, ki ne presoja dejanja po njegovi vsebini in tehtnosti, temveč po posledicah, če so tudi samo slučajne.

Gotovo je v tem primeru posledica za materin prestopok mnogo prehuda, zato pa pisatelj sam vsaj posredno odvzame del krivde s tem, da prikaže sina kot skrajno črnogledega pesimista, kar ga — mimo grede povedano — nikakor ne označuje za predstavnika današnje mladine, tudi malomeščanske ne — temveč je vzrok predvsem v njegovi bolehnosti. V njegovih besedah se od vsega začetka razodeva negacija življenja in razpoloženje za samomor. Tudi je pisatelj poskrbel za videz samomorilnega razpoloženja s teorijo o dednosti, s katero postane sin Dušan nekako predestiniran za samomorilca, materi pa je s tem pravzaprav odyzeta tragična krivda.

Toda tudi zunanji vzrok, vsled katerega pride do tragičnih zapletov v drami, je tako nesorazmeren z učinkom, da jemlje videz resnične možnosti. Da bi tako malenkosten dolg — 20.000! — povzročil tako tragične dogodke, a to celo v družini višjega sodnega svetnika, ki ima od dveh otrok enega že pri kruhu, to je res precej neverjetno. —

Pomanjkanje globine v problemu samem pa spretno zakriva živahnost dialogov ter pestrost domislekov, ki dajejo drami kolorit sodobnosti. Povsem pa se je pisatelju posrečilo podati milje, moralo in vobče miselnost malomeščanske družine, kjer je poglobitno zunanji videz: Kastelic bi ljubil mater, a se hoče zaročiti s hčerko, da se ohrani videz; hčerka ljubi svojega ženina, a ne dovolj, da bi šla z njim na deželo; mati bi hotela „živeti“, a obenem ostati čednostna.

Osebe so dobro karakterizirane, a najboljša je Melanija, ki v igri Medvedove stopa izrazito v ospredje. Umetnica se živo poglobi v svojo vlogo, tako ustvarja izredno posrečen lik meščanske žene. Vsaka njena kretanja je v slogu, a vendar prepričevalno naravna, kar je gotovo najboljši znak resnične umetniške kvalitete. Gospa Medvedova spada med one igralke, katerih samonikla ustvarjalna sila prihaja do veljave tudi v manjših vlogah, kar je gospa Medvedova že dostikrat odlično dokazala. Vendar pa je baš v tej drami zopet dokazala, kako zelo ji „leže“ vloge velikega formata.

Tudi vse druge vloge so bile v izredno spretnih rokah, ki so mnogo doprinesle, da je uprizoritev tako lepo izpadla in je bila drama tako simpatično sprejeta pri občinstvu.

Angela Vodetova

Koncert sofijskega pevskega društva „Rodina“ in Ljudmila Prokopova. Kdo bi mogel pozabiti petje sofijskega moškega zbora „Rodine“ v Ljubljani in Mariboru! Bolgarska narodna pesem je drugič zadonela z našega odra. Če nas je ob pomladanskem koncertu „Rodne pesmi“ iz Plovdiva prevzela s svojo mogočno elementarnostjo, smo ob nastopu „Rodine“ obstrmeli spričo tolike umetniške dovršenosti v notranji koncepciji skladbe in v izvajanju. Dirigent, solisti in zbor so s svojimi

visokimi sposobnostmi razodeli lepoto narodne pesmi, da smo jo doživeli kot pravi biser reproduktivne umetnosti in kot elementaren izraz praslovanske duše.

Med skladatelji, ki so dvignili bolgarsko narodno pesem in ki so bili zastopani na našem programu, je bila tudi Ljudmila Prokopova. Redki, jako redki so primeri, da bi bilo tudi na koncertnem programu ime ženske avtorice. Zato se moramo sestavljalcu programa — najbrže dirigentu Asenu Najdenovu — še posebno zahvaliti. Bolgarska glasbena umetnost se vobče ponaša z ženami svetovnega imena: pevka Hristina Morfova, pianistka Ljudmila Prokopova in mnoge druge, ki nastopajo po evropskih koncertnih in gledaliških odrih.

Ljudmila Prokopova je po rodu Čehinja, toda Bolgarija ji je postala druga domovina. Z bolgarsko umetnostjo se je še pred vojno seznanila kot konservatoristka v Pragi, ko se je spoprijateljila s slavno bolgarsko pevko Morfovo. Po dovršenih študijah je dobila takoj mesto na glasbenem zavodu v Barceloni. Od tam je odšla z Morfovo v Sofijo, kjer živi še danes. Sofijska opera je bila takrat šele v razvoju, obe mladi navdušeni umetnici sta zastavili vse svoje velike sposobnosti, da se je v Sofiji uprizorila Smetanova „Prodana nevesta“ in se je na tem trdnem temelju gradilo nadaljnje operno delo.

Prokopova je nastopala kot odlična solopianistka na nešteti koncertih in je kot spremljevalka mnogo pripomogla tudi k uspehu Morfove. Prokopova ima absoluten muzikalen spomin in igra večino skladb na pamet. Z veliko ljubeznijo je prodrla v duha bolgarske narodne pesmi in dojela njene značilne posebnosti kakor prava Bolgarka. Dokaz temu sta dve njeni predelavi narodnih pesmi, kateri je izvajala „Rodina“ na tujih koncertnih odrih in tudi pri nas in ki sta se tako lepo zhlili v logiko drugih obdelav bolgarske narodne pesmi.

V. P.

Lojzka Hočevar-Megličeva: Moj novorojenček. Na to aktualno knjižico, ki je pravkar izšla v založbi Ženskega Sveta, bi rada opozorila mlade matere, ki bodo v njej našle, kar jim je treba vedeti o negi in vzreji dojenčka. Pouka pa knjižica ne podaja na suhoparen in pridigarški način, temveč tako prijazno, poljudno in pristrčno, da jo bo z užitkom brala sleherna mlada mati, ki ji je zdravje in življenje njenega dojenčka pri srcu. Pisateljica pač dobro pozna naše kmečke razmere in v negi otrok si je pridobila bogate strokovne izkušnje zlasti v Ameriki, kjer je skrb za otroke največja in najpopolnejša.

Velika prednost te knjižice se mi zdi, da se omejuje zgolj na najpotrebnejše in na najnujnejše, zakaj debele knjige, ki k negi dojenčka prispevajo še polne koše učenih zdravniških razlag in nasvetov za vse mogoče bolezni, mater dostikrat le zbegajo ali zavajajo v eksperimentiranje, kar otroku več škoduje nego koristi.

Knjižica je razdeljena na poglavja o opremi, prehrani, kopeli, solnčenju, posteljici, odvajanju, zobeh, igračah in joku otroka. Vsa poglavja so pregledno in jasno spisana in obilo slik ponazoruje besedilo. Najobsirnejše je poglavje o novorojenem dojenčkovi opremi, kar je čisto na mestu. Saj smo glede vsega, kar se otroka tiče, tako strašno konservativni, da je človeka včasih kar groza. Prav ima pisateljica, ko v odstavku o povojih z ostrimi besedami šiba škodljivo, nedostojno in sramotno mučenje otroka s povoji. Res: „Skoraj neverjetno se zdi, kako se sleherna ženska zanima za modo, vsak letni čas ima njena obleka drugačen kroj in drugačno blago, a za otroka je dobro tisto, kar je bilo moderno pred sto in sto leti!“

Vzgoja se začne z nego, in mati, ki že dojenčku ne pusti gibati z ud, pač ne bo nikoli vzgojila samostojnega in svobodnega človeka.

Končno opozarjam še na eno vrtilno knjižico. Ni zaverovana v kak edino zvečičavni sistem, temveč daje materam, ki tega ali onega ne zmorejo, nasvete, kako naj si primerno drugače pomagajo. Sploh se omejuje knjižica na poudarjanje tega, kar je že pri nas in drugje preizkušeno. To je dandanes potrebno, ko marsikje ni toliko sredstev, kolikor je ljubezni. Toda ljubezen je iznajdljiva, in zato bo na vsak način dojenčku bolje tam, kjer bo našel pri skromnih sredstvih veliko ljubezni, kakor morda kje drugje, kjer bo pri hiši vsega, pa premalo ljubezni. Knjižica opozarja tudi na to.

Naj bi jo torej s pridom brale vse, katerim je namenjena, Stane Din 12 in se naroča pri upravi Ženskega Sveta proti istočasnemu plačilu. Naročila brez plačila se ne bodo upoštevala.

Marija N.

Šestdesetletnica Bohumile Smolářové-Čapkove. Ob zaključku lista smo izvedele, da izpolni 4. aprila t. l. šestdeseto leto ustanoviteljica in častna predsednica „Edinstva slovanskih žen“, ga. B. Smolářová. Ko je bila predlansko jesen na povratku iz Beograda, Sarajeva, Splita in Zagreba tudi pri nas v Ljubljani, si pač nismo mogle misliti, da se bliža tako visoki obletnici. Dolgo potovanje, neprestane seje in govori ji niso zarezali v obraz in kretneje pečata utrujenosti

V njenem dobrodušnem pogledu je bil mladostni zanos in krotka vdanost svojim sodelavkam, v pristrčnem nasmehu in vedri besedi pa zavest, da sta ji požrtvovalnost in ljubezen do slovanske stvari tako samoposebi umevni in nujni kakor delo, skrb in ljubezen do njenih četvero otrok in vnukov. Zdi se, da je danes ženi, ki je zdrava in sledi duhu časa, šestdeseto leto tista postojanka, na kateri je njena sposobnost na vrhuncu, ker dela na temelju bogatih življenjskih izkušenj in se opira na mirno zavest, da je že izvršila svoje družinske in materinske dolžnosti. Govekarjeva, Omeljčenkova, F. Plamínková, B. Smolářová so ob svojem šestdesetem letu z vso pravico na vodilnih mestih ženskega javnega dela.

Ga. Smolářová živi v Pragi. Njeno delo za napredek žene se je začelo že pred vojno. Že od nekdaj jo je pa najbolj zanimal položaj v obmejnih krajih, predvsem pa usoda siromašne mladine. Kmalu je ustanovila društvo, ki je imelo kot glavno nalogo skrb za ubožno mladež v obmejnih pokrajinah. Čim bolj je proučevala bistvo češkoslovaškega narodnega vprašanja, tem globlje je dojemala tudi pomen velike skupnosti slovanstva. Bolelo jo je spoznanje, da smatra veliki svet slovanskega plemena za sebi neenakovredna, si lasti nad njimi gospodarsko, duhovno in politično premoč ter neprestano ogroža njih obstanek. Navdušilo pa jo je spoznanje, da bo slovanstvo uveljavilo svojo pravico do popolne samostojnosti in pravične enakosti, toda le z močno zavestjo svoje skupnosti. Pot do te zavesti pa vodi samo preko medsebojnega spoznavanja. Kot izkušena socialna in narodna delavka je, uvidela, da žena lahko marsikaj stori tudi v tem pokretu. Zato je l. 1928. ustanovila „Jednoto slovanskih žen“ (gl. članek „Edinstvo slovanskih žen“ v 3. številki 1. l.), ki se je danes razmahnila že med vsem slovanskim ženstvom. Ga. Smolářová je še vedno njena idejna voditeljica. In kako temeljito pa življenjsko preprosto pojmuje pot k medsebojnemu spoznavanju: ko zaključijo zborovanje, na katerem razvije svoje načrte o sodelovanju s kulturnimi ustanovami, in sede k intimnemu pogovoru s svojimi doslej osebno nepoznanimi sestrami, ugotavlja nove skrite stezice, ki prav tako drže k trdnjši zavesti skupnosti: „to vaša pesem si moram zapisati — na prihodnjo skupščino naj prinese vsaka s seboj nekaj pesmi, da jih bomo pele skupaj na zletu; otrok — ta beseda pomeni pri nas tisto, kar pri vas suženj — vidite, kako bi bilo potrebno, da si sestavimo slovarček takih besed, ki so vsem slovanskim jezikom skupne, a imajo v vsakem drugačen pomen; to je vaša narodna jed — dajte nam recept, me gospodinje moramo tudi v kuhinjo uvesti slovanske jedilnike“, i. t. d. i. t. d.

Ob šestdesetletnici ji tudi me pristrčno stisnemo roko in ji iz dna duše voščimo: „Da bi še dolgo živeli v zdravju in delu za svojo in vso slovansko družino.“

Uredništvo

Popravek. V poročilu „Izdaje naših knjižnih družb“ v 2. številki Ženskega Sveta je treba popraviti na strani 44: „l. 1848.“ — ne „l. 1949.“ — Pri knjigah Slovenske Matice ni bila omenjena „Dnevnik cesarja Marka Aurelija“ v lepem prevodu Antona Sovreta. — „... belokranjskem rojaku“, ne „Belokranjskemu rokaju“ (str. 45).

V 3. številki Ž. Sv. na str. 54., v pesmi „Salon“ čitaj v tretji vrstici: v kristalni vazi (namesto sobi).

VSEBINA 4. ŠTEVILKE

Františka Plamínková (Pavla Hočevarjeva)

Františka Plamínková in Slovenke (Minka Govékarjeva)

Pod dalmatinskim solncem — Nadaljevanje — (Maša Slavčeva)

Položaj žene v družini in v javnem življenju (T. G. Masaryk — P. Hočevarjeva)
Sv. Ana (Stana Vinškova)

Položaj srbske žene v srednjem veku — Nadaljevanje — (Olga Grahorjeva)

Književnost in umetnost: Dr. Ivo Šorli: Blodnji ognji (Angela Vodetova) — Koncert sofijskega pevskega društva „Rodina“ in Ljudmila Prokopova — (V. P.) —

Lojzka Hočevar-Megličeva: Moj novorojenček (Marija N.)

Obzornik: šestdesetletnica Bohumile Smolářové-Čapkove

Priloge: „Naš dom“ — „Naša žena“ s krojno polo.

Naročnice *Ženskega Sveta* bodo torej dobivale odslej dva lista za eno naročnino, in sicer „*Ženski Svet*“ in „*Naša Žena*“.

Ženski svet izhaja vsak mesec v Ljubljani. Letna naročnina Din 64.—, polletna Din 32.—, četrtletna Din 16.—. Posamezna številka Din 6.—. Za Italijo L 20.—, posamezna štev. L 2.—, za inozemstvo Din 85.—. Uredništvo in uprava v Tavčarjevi ulici 12/II. — Izdaja Konzorcij „*Ženski Svet*“ v Ljubljani. Za konzorcij in uredništvo odgovorna Milka Martelančeva.

Tiskali J. Blasnikovi nasl., Univerzitetna tiskarna in litografija d. d. v Ljubljani. Odgovoren L. Mikuš.

**Drobna knjižica
z veliko vsebine**

Dekliško perilo

modeli in kroji perila za deklice od 12—18 let. Posebno bogate priloge z risbami za vezenine, ki so uporabne tudi za okras otroških oblekic in predpasnikov. Cena Din 6.—. Denar je poslati z naročilom vred.

„*Ženski Svet*“ je prejel v oceno te-le knjige:

Marija Remec: Kuharica. Izdala Družba sv. Mohorja v Celju. Cena za neude Din 28, vezana Din 40. Za ude Din 21, vezana Din 30. Izvrstna kuharska knjiga za okusno in izdatno domačo hrano v kmetški, delavski in preprosti meščanski hiši. Pisana je prav poljudno; (za kuharico, ki nima tehtnice, so mere često navedene tudi v žlicah).

Ivan Pregelj: Otroci sonca. Izbrani spisi 10. Založila Jugoslovanska knjigarna. Pisec sam se v dodatni „Opombi“ boji, „da li ni ta pesem sončnih otrok morda le premalo življenska in neposredna.“ Pa je res.

Gregorin: Obiskavanja. Založila Jugoslovanska knjigarna. Izvirna in pripravna pasijonska drama za naše odre.

Ernest Claes: Beloglavček. Iz francoščine prevedel Silvester Škerl. Založila Jugoslovanska tiskarna. Dolga vrsta hudomušnih prigod malega poredneža, ki je končno le pristal v delavnici.

France Bevk: Ljudje pod Osojnikom. Jugoslovanska knjigarna. Dve lepi življenski povesti iz našega ljudstva.

Ivan Olbracht: Hajduk Nikola Šuhaj. Iz češčine prevedel B. Borko in dr. Oton Berkopec. Izdala Tiskovna zadruga. Roman, ki je v kratkem času zaslovel po svetu v številnih prevodih.

Juš Kozak: Za prekmurskimi kolniki. Izdala Tiskovna zadruga. Inteligentno gledanje na zemljo, čas in človeka, zanimiv način pripovedovanja, lep jezik, so odlike knjige in njenega pisatelja.

Za Veliko noč

390°-

Eleganten
črn
popoldanski
plašč

440°-

Apartni plašč
za izprehode
v raznih
modnih
barvah

170°-

Eleganten
ŠPORTNI
PLAŠČ
ki pristoja
vsaki ženski
in je never-
jetno poceni

290°-

„Šlager“ te
sezije je
damski
TRENCHCOAT

TIVAR OBLEKE